

УДК 340.1

*Тетяна Іванівна Тарахонич,
старший науковий співробітник відділу
теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
ORCID: 0000-0002-1586-5088*

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІЗНАННЯ

Постановка проблеми. Кардинальні зміни у світовому правопорядку, потенційні можливості входження до європейського правового простору потребують нових підходів до процесу державо-та правотворення, особливо в сфері правотворчості та правореалізації.

Натепер важливим викликом як для наукової спільноти, так і для практиків є своєчасне забезпечення правореалізаційної сфери новими концептуальними підходами та інноваційними розробками.

Важливим етапом у процесі удосконалення правової системи є формування концептуальних засад теорії реалізації норм права. Проблема «реалізації норм права» за період незалежності України набула особливої ваги та значення, була позбавлена ідеологічних нашарувань, стереотипів та упереджень, стала складовою інструментальної теорії права, включаючи ті правові засоби, прийоми, типи та форми, які дають змогу досягти бажаного результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодення вимагає від наукової спільноти пошуку нових наукових підходів щодо вирішення проблеми реалізації норм права з точки зору її концептуалізації та можливості використання різноманітного методологічного інструментарію.

Загалом, наукова думка постійно розвивається й удосконалюється, потребує нових наукових підходів і перегляду вже існуючих. Праці вчених, які належать до так званого радянського періоду, потребують осучаснення, ретельного перегляду з точки зору новел у науковому доробку сучасних зарубіжних і вітчизняних вчених. З огляду на зазначене потребують ретельного вивчення здобутки вчених, які аналізували цю проблему безпосередньо чи дотично, а саме: С. Бобровник, О. Богініч, М. Борисенко, М. Братасюк, М. Гнатюк, Ю. Власов, Т. Дідич, О. Донченко, М. Костицький, О. Легка, Б. Малишев, О. Москалюк, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, А. Перепелюк, В. Риндюк, І. Сердюк, О. Юхимюк та ін.

У науковому доробку зарубіжних і вітчизняних вчених проблема реалізації норм права висвітлюється як на концептуально-методологічному рівні, так і з точки зору її практичного застосування. Так, М. Костицький приділяв увагу двом підходам до юридичної методології – науковому та філософському. Перший підхід вчений розглядає як можливість застосування загальнонаукових методів, другий, на думку вченого, полягає в тому, що принципи, закони і категорії філософії застосовуються для пізнання права, держави, їх генези, прояву, функціонування [1, с. 104–107].

На дисертаційному рівні проблема реалізації норм права ставилася А. Перепелюк, яка обґрунтувала необхідність виокремлення механізму застосування права як комплексної, багатоаспектної категорії [2, с. 224]. Як відомо, проблему правозастосування як однієї із форм реалізації конституційно-правової політики порушувала В. Тернавська [3, с. 92–97]. Поряд з цим на цю проблему звертала увагу М. Братасюк, аналізуючи поняття, ознаки та форми реалізації норм права [4, с. 85–95].

Загалом, слід підкреслити, що наукові здобутки зарубіжних і вітчизняних вчених роблять значний внесок у розвиток і вдосконалення проблеми реалізації норм, сприяють її концептуалізації, ґрунтуються на методологічному інструментарії та надають можливість використовувати надбані знання в практичній діяльності.

Не ставлячи собі за мету охарактеризувати весь спектр підходів щодо концептуальних засад теорії реалізації норм права, акцентуємо більше уваги саме на його методологічному підґрунті.

Метою цього дослідження є виявлення особливостей використання методології наукового пізнання в процесі формування та розвитку концептуальних засад теорії реалізації норм права, з'ясування сутності, виокремлення її особливостей та принципів здійснення.

Серед завдань, які необхідно вирішити, заслуговують на увагу такі: визначити поняття «концептуальні засади пізнання теорії реалізації норм права» та з'ясувати її особливості, охарактеризувати методологічний інструментарій її пізнання, надати загальну характеристику науковим підходам і методам наукового пізнання реалізації норм права, виокремити принципи наукового пізнання та можливості їх використання в процесі реалізації норм права.

Визначені завдання актуалізують цю проблему та потребують формування концептуальних засад теорії реалізації норм права, пошуку нових наукових підходів щодо вирішення зазначеної проблеми з точки зору сучасних наукових підходів.

Окреслене потребує необхідності використання відповідних складових інструментальної теорії права та певного методологічного інструментарію, що охоплює певну сукупність принципів наукового пізнання (об'єктивності, науковості, комплексності, достовірності, повноти тощо), методологічних підходів, світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, використання яких сприятиме досягненню бажаних наукових результатів.

Основні результати дослідження. Методології наукового пізнання відводяться особлива роль і значення в процесі вивчення предмета дослідження, вона забезпечує об'єктивність, комплексність, повноту, усебічність та результативність наукового пошуку.

На думку М. Костицького, «методологія пізнання в юриспруденції є систематизованою сукупністю філософських і наукових теорій, концептуальних ідей (моделей): методологічних принципів, парадигм і методів» [5, с. 106–107].

Беззаперечним є той факт, що використання того чи іншого методологічного інструментарію залежить від обраного предмета дослідження, його складності та вивченості, практичних потреб його наукового пізнання. Слід підкреслити, що використання тих чи інших принципів наукового пізнання, методологічних підходів і методів наукового дослідження залежить від поставлених завдань перед дослідником, його вмінь і професійних якостей. Окрім того, методологічний інструментарій може бути застосований до вивчення предмета дослідження як комплексно, так і окремо один від одного, а невиваженість у використанні тих чи інших методів у науковому дослідженні, може призвести до хибних результатів і недосконалості понятійно-термінологічного апарату, що розробляється правовою наукою.

Акцентуємо увагу на найважливіших наукових підходах у процесі вивчення категорії «реалізація норм права». Так, використання феноменологічного та герменевтичного підходів сприяє вивченню даної категорії на понятійному рівні та дає змогу виокремити й охарактеризувати її особливості. В юридичній літературі представлені схожі підходи до розуміння поняття «реалізація норм права». Так, у юридичній енциклопедії правореалізація розглядається як складова правового регулювання, процес і результат об'єктивації змісту правових норм і принципів у правовідносинах, тобто узгодження фактичного стану речей з правовими настановами [6, с. 584]. Виходячи з цього термінологічного визначення, реалізація норм права тісно пов'язана з процесом правотворчості, залежить від упорядкованості суспільних відносин, їх врегульованості. Та поряд з цим вона є певною послідовністю дій по втіленню приписів правових норм у реальному житті.

На думку вітчизняних вчених, реалізацію правових норм «можна визначити як зумовлену правовими приписами правомірну поведінку учасників суспільних відносин» [7, с. 405]. У цьому контексті вимоги, що містяться в правових приписах, повинні дотримуватись суб'єктами права, що забезпечить правомірність їх поведінки.

Поряд з цим реалізація права – «це процес і результат втілення правових норм і принципів права у правомірній поведінці суб'єктів права: націлений на настання певних юридичних наслідків, здійснюється у різних формах, зумовлених специфікою правових норм, засобів правового впливу на поведінку суб'єктів, а також особливостями суспільних відносин, які регулюються правом» [8, с. 259].

Також слушною є думка, що «реалізація права може бути пов'язана як із здійсненням правовірних дій, так і з правомірною бездіяльністю. Результатом реалізації права є досягнення відповідності фактичних дій (бездіяльності) вимогам норм права щодо цієї поведінки суб'єктів права» [9, с. 235].

Поведінковий підхід надає можливість стверджувати, що поведінка суб'єктів права базується на приписах правових норм, дозволяючи їм дотримуватися, виконувати чи використовувати ці приписи в своїй поведінці. Слід погодитися з позицією вчених, що «реалізація різних форм і видів права тісно пов'язана із правомірною і законслухняною поведінкою громадян, посадових і юридичних осіб. Традиційно вважається, що правомірна поведінка особи – це така поведінка і діяльність, яка відповідає основним вимогам норм і принципів права» [10, с. 345].

Загалом, слід зазначити, що реалізація норм права – це процес діяльності державних органів і посадових осіб чи правомірна поведінка інших суб'єктів права по втіленню в життя приписів правових норм.

Серед особливостей реалізації норм права слід виокремити такі: вона має організаційно-правовий чи поведінково-правомірний характер; спрямована на втілення приписів правових норм через різні форми їх реалізації; на неї впливає цілий ряд чинників як політичного, ідеологічного, організаційного, культурного, так і іншого характеру; оскільки це діяльність чи поведінка суб'єктів права, то вона має як правовий, так і соціально-психологічний характер тощо.

Використання функціональних можливостей діяльнісного підходу дає змогу звернути увагу на особливу форму реалізації норм права, а саме: правозастосування. Правозастосовна діяльність, як стверджують вітчизняні вчені, це «винесення компетентними органами індивідуально-конкретних приписів, спрямованих на персонально визначених осіб» [11, с. 343].

Поряд з цим у межах загальної характеристики правозастосування і виокремлення його особливостей слід також підкреслити, що правозастосування – це діяльність уповноважених на це суб'єктів, яка передбачає винесення індивідуально-правових рішень, здійснюється за певною процедурою і має своєю метою сприяння адресатам правових норм у реалізації їх прав і обов'язків, а також контроль за цим процесом» [12, с. 237].

Особливої ваги і значення в межах загальної теорії права набуває функціонального підходу, який широко застосовується з метою аналізу співвідношення функцій права та функціональної спрямованості правозастосовної діяльності, як однієї із форм реалізації норм права. Так, С. Гусарев, аналізуючи методiku функціонального підходу та її застосування у вивченні проблем юридичної діяльності, зазначає, що «між функціями юридичної практичної діяльності та функціями права є взаємозв'язок, у якому простежується загальний вплив права на різні сфери людської діяльності, у тому числі й професійної діяльності юриста. Соціальне призначення права багато в чому реалізується через здійснення юридичної практики, а остання своїм існуванням зобов'язана існуванню феномену права [13, с. 199]. Слід зауважити, що в межах функціонального підходу також простежується взаємозв'язок загальних функцій права та функціональної спрямованості правозастосовної діяльності як певного виду юридичної діяльності.

Методологія наукового пізнання постійно розвивається та вдосконалюється, розширюючи можливості використання методологічного інструментарію. З огляду на зазначене слід звернути увагу на можливість антропологічного підходу в процесі вивчення реалізації норм права та наповнення цієї категорії новим змістом. Так, при «антропологічному підході людина стає центральним об'єктом загальнотеоретичного правознавства, а її природно-правові властивості та закономірності державно-юридичного забезпечення перетворюються на найважливішу складову предмета цієї науки» [14, с. 122].

Поряд з науковими підходами особливої ваги та значення набувають методи наукового пізнання. У процесі аналізу правореалізаційної діяльності акцентуємо увагу на найважливіших з них.

Так, діалектичний метод ґрунтується на законах і категоріях діалектики, а саме: сходження від абстрактного до конкретного, єдності історичного та логічного тощо, а також на формально-логічних прийомах, таких як: аналіз і синтез, індукція та дедукція тощо. Поєднання діалектичного та логічного методів уможливорює глибше зрозуміти сутність та особливості реалізації норм права, форми її здійснення.

Порівняльно-правовий метод шляхом зіставлення сприяє аналізу правового досвіду реалізації правових норм у різних правових системах, дає змогу вибрати кращі зразки та за можливості використати їх у процесі правореалізації в національній правовій системі. Як слушно підкреслено в енциклопедичному словнику, «використання його дає краще усвідомити національний правовий досвід у аспекті зарубіжного досвіду, зіставити стан розвитку національної правової системи зі світовими тенденціями в розвитку права [15, с. 658].

Поряд із запропонованими методами заслуговує на увагу також соціологічний метод, що свідчить про міждисциплінарність дослідження та можливість використання досягнень інших наук. Натепер у науковій літературі наголошується, що «конкретні соціологічні дослідження дають можливість вивчати правові й державні явища, які існують у суспільстві, і на цій основі вдосконалювати правову систему і державні інституції. Вони сприяють реформі і розвитку законодавства, державних структур, реалізації правових приписів у соціальній поведінці особи, соціальних аспектів різних державних служб тощо» [16, с. 11].

Слід також підкреслити важливість використання прогностичного методу. Так, «прогнозування у загальновідомому значенні – це процес підготовки науково обґрунтованих оціночних суджень (міркувань) про можливий стан відповідного об'єкта (суспільство, економіка, політика, держава, право, національна правова система та ін.) у майбутньому» [17, с. 43].

Як відомо, метод юридичного прогнозування дає змогу глибше зрозуміти тенденції розвитку сучасної правореалізаційної діяльності; визначити та передбачити результати правотворчої діяльності в процесі правозастосування; охарактеризувати ефективність і дієвість способів і правових засобів, що використовуються в механізмі реалізації норм права. З цієї точки зору заслуговують на увагу існуючі прийоми, які використовуються з метою передбачення тенденцій розвитку як правотворчої, так і правозастосовної діяльності, а саме: спостереження, аналіз, оцінка, контроль тощо, їх використання надасть можливість забезпечити всесторонність аналізу та оцінки чинних правових норм, так і можливостей їх застосування в процесі правореалізації.

Слід відзначити, що поряд із запропонованими науковими підходами та методами наукового пізнання, також потребують використання науково обґрунтовані принципи наукового пізнання (науковості, історизму, об'єктивності, усебічності, достовірності тощо), що сприятиме більш виваженій характеристиці даної проблеми та стане однією із складових формування концептуальних засад теорії реалізації норм права.

Так, важливим принципом вивчення проблеми реалізації норм права є принцип науковості, оскільки на сучасному етапі розвитку юридичної науки актуалізується проблема переосмислення інституту реалізації норм права у зв'язку з сучасним станом інтеграції до міжнародного та європейського права, виникнення нових тенденцій міждисциплінарного діалогу, застосування інноваційних технік і технологій.

Також важливим у процесі становлення і розвитку правореалізаційної діяльності є принцип історизму. Формування доктрини реалізації норм права має темпоральний вимір і тривалий період її розвитку та вдосконалення, починаючи з періоду виникнення ідей щодо понятійного розуміння даної категорії, її форм, принципів забезпечення та механізму реалізації до сучасного періоду її сприйняття та переосмислення науковою спільнотою.

Вагоме місце в процесі правозастосовної діяльності належить принципу усебічності. Слід констатувати, що цей принцип надає можливість підійти до вивчення проблеми реалізації норм права комплексно, з огляду на досягнення як загальної теорії держави і права, так і враховуючи наукові досягнення інших наук, що надає можливість показати взаємозв'язок правореалізаційного процесу з іншими правовими явищами, насамперед з правовим регулюванням, правотворчим процесом, правовідносинами, правомірною поведінкою тощо, порівняти механізм реалізації норм права з механізмом правового регулювання, механізмом правотворчості тощо.

Принцип достовірності, який використовується в процесі аналізу проблеми реалізації норм права передбачає, що ґрунтовне вивчення цього правового явища повинно здійснюватися шляхом виваженого аналізу наукових фактів з різних сторін, вивчення судової практики, матеріалів правозастосовної діяльності тощо. Наукові припущення, які пропонують вчені, повинні бути перевірені в правозастосовній діяльності, що надасть їм наукової значущості та ефективності.

Висновки. Узагальнюючи, слід підкреслити, що процес реалізації норм права посідає важливе місце в системі явищ правової дійсності та має тісний взаємозв'язок насамперед з правовим регулюванням і правомірною поведінкою, правовідносинами тощо. Приписи норм права повинні втілюватися в реальній поведінці суб'єктів права, у межах відповідних правовідносин чи поза ними.

Використання цілого ряду принципів наукового пізнання, методологічних підходів і методів дасть змогу констатувати, що реалізація норм права – це процес втілення приписів норм права у поведінці та діяльності суб'єктів права через такі форми реалізації, як дотримання, виконання, використання та застосування з метою забезпечення правопорядку в суспільстві та державі.

Належне методологічне забезпечення проблеми реалізації норм права надасть можливість пізнати закономірності та тенденції розвитку цього правового явища, показати його динаміку та діяльнісно-поведінковий характер, тісний взаємозв'язок з іншими явищами та процесами, розкрити співвідношення загальних рис реалізації норм права та особливості форм її реалізації.

Список використаних джерел

1. Костицький М. В. Методології пізнання в юриспруденції як науково-практичному комплексі. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 104–107.
2. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Спец.: 12.00.01. Київ, 2016. 224 с.
3. Тернавська В. М. Правозастосування як форма реалізації конституційно-правової політики. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 92–97.
4. Братасюк М. Г. Реалізація права: доктринальний аспект. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 85–95.
5. Костицький М. В. Методології пізнання в юриспруденції як науково-практичному комплексі. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 106–107.
6. Бочаров Д. О. Правореалізація. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права* / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. 952 с.
7. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
8. Мала енциклопедія теорії держави і права / за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ: Кондор-Видавництво, 2012. 368 с.
9. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
10. Загальна теорія права. Нормативний курс: підруч. для студ.-юристів / колект. автор., за ред. доктора юрид. наук, проф. С. В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с.
11. Теорія держави і права: навч. посібник / С. К. Бостан, С. Д. Гусаров, Н. М. Пархоменко та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 348 с.
12. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
13. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ: Знання, 2005. 375 с.
14. Пархоменко Н. М. Методологічні підходи до дослідження джерел права. *Правова держава*. Вип. 16. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. С. 117–124.
15. Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.
16. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції): навч. посіб. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
17. Нагребельний В. П. Прогностична функція юридичної науки. *Юридична наука: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2019 р.)* / за заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2019. 264 с.

References

1. Kostytskyi M. V. Metodolohii piznannia v yurysprudentsii yak naukovo-praktychnomu kompleksu. *Nove ukrainske pravo*. 2023. № 2. S. 104–107.
2. Perepeliuk A. M. Mekhanizm zastosuvannia prava: struktura ta kryterii efektyvnosti (zahalnoteoretychnyi aspekt): dys. na zdobuttia stupenia kand. yuryd. nauk. Spetsialnist: 12.00.01. Kyiv, 2016. 224 s.
3. Ternavska V. M. Pravozastosuvannia yak forma realizatsii konstytutsiino-pravovoi polityky. *Nove ukrainske pravo*. 2023. № 2. S. 92–97.

4. Bratasiuk M. H. Realizatsiia prava: doktrynalnyi aspekt. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2010. № 2. S. 85–95.
5. Kostytskiy M. V. Metodolohii piznannia v yurysprudentsii yak naukovo-praktychnomu kompleksu. *Nove ukrainske pravo*. 2023. № 2. S. 106–107.
6. Bocharov D. O. Pravorealizatsiia. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t.* T. 3: Zahalna teoriia prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho, 2017. 952 s.
7. Zahalna teoriia derzhavy i prava: Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in. Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. NAPr N Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. 584 s.
8. Mala entsyklopediia teorii derzhavy i prava / Za zah. red. prof. Yu. L. Boshytskoho. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo, 2012. 368 s.
9. Zahalna teoriia prava: Pidruchnyk / Za zah. red. M. I. Koziubry. Kyiv: Vaite, 2015. 392 s.
10. Zahalna teoriia prava. Normatyvnyi kurs: pidruchn. dlia stud.-yurystiv / Kolekt. Avtor., za red. doktora yuryd. nauk, prof. S. V. Bobrovnyk. Kyiv: Yurinkom Inter, 2021. 596 s.
11. Teoriia derzhavy i prava: navch. posibnyk / S. K. Bostan, S. D. Husarov, N. M. Parkhomenko ta in. Kyiv: VTs «Akademii», 2013. 348 s.
12. Zahalna teoriia prava: Pidruchnyk / Za zah. red. M. I. Koziubry. Kyiv: Vaite, 2015. 392 s.
13. Husariiev S. D. Yurydychna diialnist: metodolohichni ta teoretychni aspekty. Kyiv: Znannia, 2005. 375 s.
14. Parkhomenko N. M. Metodolohichni pidkhody do doslidzhennia dzherel prava. *Pravova derzhava*. Vyp. 16. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2005. S. 117–124.
15. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk / Za redaktsiieiu akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Yurydychna dumka», 2007. 992 s.
16. Zahalna teoriia derzhavy i prava: (osnovni poniattia, katehorii, prav. konstrukttsii ta nauk. kontseptsii): Navch. posib. / Za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. 400 s.
17. Nahrebelnyi V. P. Prohnostychna funktsiia yurydychnoi nauky. *Yurydychna nauka: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 14 travnia 2019 r.)* za zah. Red. akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. Kyiv: Vyd-vo «Yurydychna dumka», 2019. 264 s.

Тараконич Т. І. Реалізація норм права: методологічний інструментарій пізнання

У статті акцентовано увагу на особливостях використання методології наукового пізнання в процесі формування та розвитку концептуальних засад теорії реалізації норм права. Визначено принципи наукового пізнання, наукові підходи та методи дослідження проблеми реалізації норм права, що надало можливість з'ясувати її сутність, виокремити форми реалізації норм права, а також звернути увагу на механізм реалізації норм права.

Ключові слова: реалізація норм права, форми реалізації норм права, механізм реалізації норм права, інструментальна теорія права, методологія наукового пізнання, принципи наукового пізнання, наукові підходи, методи дослідження реалізації норм права.

Tarakhonich T. I. Implementation of Legal Norms: Methodological Tools of Cognition

The article focuses on the issue of implementing legal norms from the perspective of conceptualization and the possibility of utilizing various methodological tools.

It outlines the potential application of components of instrumental legal theory and a specific set of methodological tools, including: methodological approaches, worldview, general scientific and specialized scientific methods, principles of scientific cognition, the use of which contributed to achieving the desired scientific results.

A general description is provided of the scientific approaches utilized in the process of general theoretical analysis of the problem of implementing legal norms (phenomenological and hermeneutic, activity-functional, anthropological, etc.).

Alongside scientific approaches, great importance and significance are given to methods of scientific cognition. In the process of analyzing legal implementation activities, attention is focused on the most important methods (dialectical, comparative legal, sociological, prognostic, etc.).

Scientific principles of cognition (such as scientific nature, historicism, objectivity, comprehensiveness, reliability, etc.) are highlighted and characterized, contributing to a more balanced characterization of the problem and forming conceptual foundations of the theory of legal norm implementation.

It is summarized that proper methodological support for the issue of implementing legal norms facilitates the ability to understand the patterns and trends of development in this legal phenomenon, reveals its dynamics and activity-behavioral nature, close interconnection with other phenomena and processes, and uncovers the relationship between general features of legal norm implementation and the specifics of its forms and mechanisms.

Key words: implementation of legal norms, forms of legal norm implementation, mechanism of legal norm implementation, instrumental legal theory, methodology of scientific cognition, scientific approaches, methods of legal norm implementation research, principles of scientific cognition.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-303-309